

بررسی احکام کودکان

از منظر فقه و حقوق

دکتر حجت عزیر الهی

پاییز ۱۴۰۰

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
مقدمه	۹
فصل اول: ایام کودکی، اهمیت انعقاد نطفه، ولادت و احکام آن / ۱۷	
گفتار اول: مفهوم کودکی، مفهوم اولاد، مفهوم نسب	۱۸
گفتار دوم: ایام کودکی در حقوق اسلام	۲۲
شروع کودکی در حقوق اسلام	۲۳
پایان کودکی در حقوق اسلام	۲۴
گفتار سوم: ملاک کودکی در حقوق ایران	۲۷
شروع کودکی	۲۸
پایان کودکی	۳۰
اماره رشد و اثرات مترتب بر آن	۳۳
گفتار چهارم: حدود سنی لازم به تفکیک موارد	۳۵
سن ازدواج	۳۶
سن کار	۳۷
سن اعمال کیفر و مجازات	۳۹
گفتار پنجم: اهمیت انعقاد نطفه	۴۳
نسل پاک	۴۴
مستحبات	۴۷

۴۹	مکروهات.....
۵۴	گفتار ششم.....
۵۴	۱- تولد و احکام ولادت.....
۵۴	۲- مراسم اسلامی در زمان ولادت.....

فصل دوم : حقوق کودک در قانون مدنی ایران / ۷۱

۷۲	گفتار اول: ثبت ولادت.....
۷۹	گفتار دوم: نگهداری و تربیت کودک.....
۱۰۴	گفتار سوم: حضانت.....
۱۰۵	تعریف حضانت.....
۱۰۶	تغذیه طفل.....
۱۰۸	حضانت حق مشترک والدین.....
۱۱۳	حدود حضانت در ابوين.....
۱۱۵	حضانت جد پدری.....
۱۱۸	حضانت طفل در صورت فوت یکی از والدین.....
۱۱۹	شروط حضانت.....
۱۲۱	گفتار چهارم: موانع در حضانت.....
۱۲۲	ضمانت اجراء در حضانت.....
۱۲۳	اعاده حق حضانت.....
۱۲۴	عوامل سقوط حضانت.....
۱۲۹	وجوب رعایت حضانت.....
۱۳۱	گفتار پنجم : نفقه فرزند.....

۱۳۲	مفهوم نفقه
۱۳۲	نفقه از ناحیه والدین
۱۳۵	نفقه فرزند از دیدگاه فقهای امامیه
۱۳۹	گفتار ششم : ولایت
۱۴۰	مفهوم ولایت
۱۴۰	ولایت از ناحیه پدر و جد پدری

فصل سوم: حقوق کودک در آیات و روایات / ۱۴۳

۱۴۴	گفتار اول: حقوق کودک از نگاه قرآن
۱۴۷	نظر اسلام درباره حقوق فرزندان
۱۴۹	محبت به فرزندان و رعایت عدالت بین آنها
۱۵۰	حق تربیت
۱۵۰	حق و طلب فرزند
۱۵۱	تعلیم احکام دینی و قرآن
۱۵۴	تکلیف و مسئولیت والدین
۱۵۷	در انجام وظایف پدری
۱۵۹	وظایف اولیه مادر
۱۶۲	گفتار دوم : حقوق کودک و فرزند
۱۶۲	از نگاه روایات ائمه معصومین
۱۶۴	حقوق کودک به هنگام خردسالی
۱۶۵	ابزار محبت به فرزندان و رعایت عدالت در محبت آنها
۱۶۶	احترام به فرزند

۱۶۷.....	تعلیم و تربیت فرزند
۱۶۹.....	گفتار سوم: رعایت ادب و اخلاق در فرزندان
۱۷۰.....	حقوق کودک
۱۸۴.....	پاکدامنی و عفت
۱۸۷.....	عبادات تمرینی
۱۹۰.....	آداب اخلاقی فرزند از راه تشویق و تنبیه
۲۰۰.....	مراحل تربیت
۲۰۶.....	مدرسه و تعلیم (معلم)
۲۱۷.....	گفتار چهارم: رابطه والدین با فرزندان
۲۱۸.....	روابط رفتار با فرزندان
۲۲۲.....	تربیت صحیح فرزندان
۲۲۴.....	حقوق فرزندان از نظر امام علی (ع) و امام سخّاد (ع)
۲۲۶.....	حقوق فرزند از نظر فقهاء
۲۲۸.....	نتیجه گیری
۲۳۳.....	فهرست منابع و مآخذ

مقدمه

پروردگارا سپاس و ستایش ترا است که با قلم قدرت، جامعه بشری را به زیور علم و دانش آراستی و انسانیت را در زیر لوای فرهنگ و معارف، تعالی بخشیدی.

درود بی پایان و تحیات پیوسته بر رسول و فرستاده گرامی تو حضرت محمد بن عبد... (ص) و خاندان ارجمندش که سراسر عمر، مساعی خود را جهت تعلیم و ارشاد جوامع بشری - بدون هیچ وقف - مصروف داشتند و آنی از روشنگری و ایجاد بینش دینی باز نماندند.

بی تردید خلقت همه موجودات جهان آفرینش، بر مبنای تغییر و تحول نهاده^۱ شده است. انسان نیز در تمام دوران زندگی خود، دستخوش تغییرات مداوم است.

نطفه ← جنین ← نوزاد ← کودک ← نوجوان ← جوان
بزرگسال و پیر، که هر یک از این مراحل متأثر از مرحله قبل و مؤثر در

۱. الرحمن / ۵۵ - طارق / ۶-۱۰، زمر / ۶، مؤمنون / ۱۱-۱۶

مرحله بعد است. در کلام الهی بر این مطلب اشاره شده است.^۱ انسان بیشتر عادات زندگی خود را در دوران کودکی کسب می کند و تقریباً در این مرحله که کیفیت سازگاری با محیط را فرا می گیرد تا آنجا که تمام مکاتب روان شناسی در این باره توافق دارند که دوران شیر خواری و کودکی، در تعیین و شکل دادن رفتار و رشد، منش آینده دارای اهمیت فوق العاده ای است.

توجه به کودک و عالم کودکی، آن چنان در قرن معاصر فزونی یافته است که برخی از مریبان بزرگ پیشگویی کرده اند که این قرن «قرن کودک» خواهد بود. نیمه دوم قرن بیستم را می توان «عصر کودکان» نامید تقریباً در سراسر جهان به ویژه در کشورهایی که به توسعه اجتماعی و اقتصادی مطلوبی دست یافته اند، بخش مهمی از منابع مادی و معنوی، صرف توجه به مسائل کودکان و حمایت روانی، جسمی آنها می شود.

علم روان شناسی ثابت کرده است که نوزاد به محض تولد- و حتی پیش از آن- شدیداً تحت تأثیر محیط پرورشی خود قرار می گیرد و از خلال فرایند جامعه پذیری نه تنها ارزش های رایج را فراگرفته و به گونه ای با آنها انطباق می یابد بلکه شدیداً از هر گونه اختلال و نارسایی محیطی که چه بسا در بزرگسالان نفوذ چندانی ندارد متأثر می شود، در همان حال، کودک

۱. سوره فاطر / ۱۱، روم / ۵۶

به دلیل ناتوانی جسمی و نیاز به پشتیبانی روانی، در موقعیتی نیست که بتواند مزایایی را که جامعه برای او در نظر گرفته است بشناسد.

از آن جا که فرزندان، در دوران زندگی خود مراحل مختلفی را طی می‌کند و در هر مرحله نیازهای متفاوت و ویژه‌ای دارند، با آشنایی این مراحل و برخورداری از مهارت‌های لازم می‌توان حقوق واقعی فرزندان را تضمین نمود.

اسلام دین چند بعدی و همه جانبه است و حقوق متقابل در آن رعایت شده است و لذا هر گونه که والدین دارای حقوقی بر فرزندان هستند فرزندان نیز حقوقی بر گردن والدین دارند.

دین مقدس اسلام در هزار و چهار صد سال پیش با بیان حقوق کودکان و شیوه‌های تربیتی آنان، گام اساسی برداشته و رهنمودهایی ارائه نموده که می‌تواند منشور حقوق جهانیان باشد.

اولین رهنمودهای دین مقدس اسلام به دوران چینی کودک بر می‌گردد زیرا سرنوشت هر انسانی به سال‌های قبل از تولد او و شرایط محیطی و تربیتی والدین بستگی دارد.

بعد از ولادت کودک حقوقی نیز به او تعلق می‌گیرد که دستورات دینی در این مورد چنین است.

۱- خواندن اذان و اقامه در گوش کودک ۲- نامگذاری به نام‌های نیکو و زیبا ۳- تغذیه و بهداشت. که بهترین غذا را برای کودک که حق طبیعی و شرعی اوست شیر مادر معرفی می‌کند.